

## NACIONALINĖ MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪRA

### PASVALIO R. SALOČIŲ ANTANO POŠKOS PAGRINDINĖS MOKYKLOS IŠORINIO VERTINIMO TRUMPOJI ATASKAITA

**Vizito laikas** – 2018 m. kovo 26–29 d.

**Vizito tikslas** – mokyklos veiklos kokybės išorinis vertinimas.

**Išorės vertintojų komanda:**

**Vadovaujančioji vertintoja** – Violeta Gendvilienė, vertintojos: Aida Adiklienė, Alma Šeputienė, Rasa Meištienė, Solveiga Puišienė.

Išorės vertintojai stebėjo 70 ugdymo proceso veiklų, gilinosi į mokytojų ir mokinių veiklą pamokose, stebėjo jų elgesį ir santykius natūralioje aplinkoje: pamokose, per pertraukas. Vertintojai bendravo su mokytojais, mokiniais ir jų tėvais, pagalbos mokiniui specialistais, bibliotekos bei aptarnaujančio personalo darbuotojais. Vyko individualūs pokalbiai su direktore ir pavaduotoja ugdymui, Mokyklos taryba, Metodikos taryba, įsivertinimo grupe, Vaiko gerovės komisija, mokinių savivaldos atstovais, socialiniais partneriais. Išorės vertintojų komanda išanalizavo mokyklos veiklos bei mokinių pasiekimų ir pažangos fiksavimo dokumentus, pirminę mokyklos informaciją, Pasvalio r. savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyriaus pateiktą informaciją apie akademinis mokinių pasiekimus miesto kontekste bei mokyklos perspektyvą savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkos kontekste, naudojosi Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai mokyklos pateikta Įsivertinimo ir pažangos anketa. Vertinant mokyklos veiklą, vadovautasi Švietimo ir mokslo ministro 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-1167 patvirtintu „Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašu“, mokyklų išorės vertintojų elgesio kodeksu. Vertinimo procese ir ataskaitoje taikyta penkių vertinimo lygių skalė.

#### MOKYKLOS KONTEKSTAS

Mokykla įsikūrusi šiauriniame Pasvalio rajono pakraštyje Saločių miestelyje prie VIA BALTICA magistralės, 23 kilometrų atstumu nuo rajono centro – Pasvalio miesto. Teikiamos švietimo paslaugos Saločių seniūnijos aplinkinių kaimų gyventojams. Dvi jungtinės klasės yra Namišių pradinio ugdymo skyriuje. Mokykla turi tris daugiafunkčius centrus: Puškonių, Dagių ir Žadeikonių. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. sukomplektuota ikimokyklinio ugdymo grupė.

Visi kabinetai ir klasės aprūpinti technine kompiuterine įranga bei interneto prieiga. Įdiegtas el. dienynas „Mano dienynas“ ir elektroninis skambutis, įrengta vaizdo stebėjimo sistema.

Mokyklą lankančių mokinių šeimų socialinė-ekonominė padėtis vidutinė. Trečdalis šeimų priskiriamos probleminėms šeimoms. 2017–2018 m. m. mokosi 222 mokiniai, iš jų 52 – turintys specialiųjų ugdymosi poreikių. Nemokamas maitinimas skiriamas 96 (48 proc.) mokiniams.

Mokyklos direktorė ir direktoriaus pavaduotoja ugdymui atestuotos III vadybinei kvalifikacinei kategorijai. Pakankamai didelė darbuotojų kaita (ypač mokytojų dalykininkų).

Mokyklos veikla iš esmės tenkina Saločių bendruomenės narius, nors mokinių akademiniai rezultatai nėra aukšti.

#### STIPRIEJI IR TOBULINTINI VEIKLOS ASPEKTAI

##### Stiprieji veiklos aspektai

1. Pasiekimų asmeniškumas (1.2.1. – 2 lygis).

Mokiniams sudarytos tinkamos sąlygos siekti asmeninės pažangos, įtraukiant juos į neformaliojo švietimo būrelius, renginius, konkursus, projektus. Mokiniai turi asmeninių pasiekimų sporto varžybose, konkursuose, olimpiadose. 2015–2016 m. m. prizininkais ir(ar) laureatais Pasvalio rajono renginiuose tapo 23 mokiniai, šalies renginiuose – 7 mokiniai. 2016–2017 m. m. rajono renginiuose – 18 mokinių, šalies renginiuose – 6 mokiniai. Už įvairius akademinis mokymosi

pasiekimus bei laimėjimus konkursuose, olimpiadose ir varžybose mokiniams pareikštos direktoriaus padėkos, mokinių laimėjimai skelbiami mokyklos interneto svetainėje, standuose. Mokinių dalyvavimas įvairiuose konkursuose, olimpiadose, varžybose skatina mokinių socialinę brandą, asmenybės augimą.

## 2. Pagalba mokiniui (2.1.3. – 2 lygis, išskirtas aspektas – 3 lygis).

Mokykloje dirba specialioji pedagogė-logopedė, socialinė pedagogė, psichologė, mokytojo padėjėja, aktyviai veikia VGK. Socialinė pedagogė padeda spręsti vaikų socialines problemas, teikia socialinę pedagoginę pagalbą mokiniams, jų tėvams, bendradarbiauja su mokytojais, klasių auklėtojais, analizuoja ir sprendžia elgesio taisyklių pažeidimus, lankomumo problemas, patyčių atvejus, vykdo prevenciją. Specialioji pedagogė-logopedė veda individualias ir pogrūpines specialiąsias pamokas daugiausia pamokų metu, atlieka mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pedagoginį vertinimą, konsultuoja mokytojus, tėvus specialiojo ugdymo klausimais. Psichologė mokykloje dirba nuo 2018 m. vasario 2 d. Vyksta tarpinstitucinis bendradarbiavimas su Pasvalio rajono savivaldybės Švietimo pagalbos tarnyba, Pasvalio rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuru, Pasvalio rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba, Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Pasvalio rajono policijos komisariatu, Saločių ir Namišių seniūnijomis, VšĮ Saločių ambulatorija, Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centru.

## 3. Mokymosi įprasminimas (2.2.1. – 2 lygis).

Kaip stiprųjį pamokos ir mokyklos veiklos aspektą vertintojai išskyrė mokymosi įprasminimą. Mokytojai stebėtose pamokose stengėsi aktualizuoti ugdymo turinį, remtis mokinių turimomis žiniomis, mokymosi patirtimi ir išgyvenimais, aptarti su mokiniais, kaip įgytus gebėjimus jie galėtų pritaikyti realybėje, ugdyti gyvenimui aktualius mąstymo ir veiklos gebėjimus. Mokymosi įprasminimas, kaip stiprusis pamokos aspektas, išskirtas 24 (38,1 proc.) stebėtose pamokose. Šiose pamokose mokomoji medžiaga tikslingai sieta su mokinių žiniomis ir patirtimi, artimiausia mokinių aplinka, remtasi jų gyvenimiška patirtimi. Išorės vertintojai daro išvadą, kad siejant pamokos turinį su gyvenimu, mokinių patirtimi, stiprinama mokinių vidinė motyvacija, gerinama mokytojo ir mokinio dialogo kokybė, įprasminamas mokymasis.

## 4. Narystė ir bendrakūra (2.3.2. – 3 lygis).

Pakankamai kryptingai organizuojama mokinių savivaldos veikla, veikia mokinių savivaldos institucija – Mokinių taryba. Jos tikslas – skatinti mokinių lyderystę dalyvaujant mokyklos bendruomenės gyvenime. Mokinių savivaldos veiklos plane numatyti uždaviniai – spręsti nelankymo problemas, drausmės klausimus, burti mokinius pilietinėms iniciatyvoms, akcijoms, projektams, kultūriniais renginiais, užklazinei ir prevencinei veiklai. Mokiniai teigė galintys reikšti savo nuomonę, su jais tariamasi ir atsižvelgiama į siūlymus. Šiais mokslo metais Mokinių tarybos iniciatyva buvo organizuotas konkursas „Nepraleisk pamokų be priežasties“, projektas „Emocija plus“. Tarybos nariai atsakingi už informacijos atnaujinimą ir pateikimą bendruomenei informacinėje lentoje. Mokiniai patikino, kad jie patenkinti esantys savivaldos atstovais, prisiima įsipareigojimus ir pagal galimybes dalyvauja mokyklos savivaldoje.

## 5. Veiklos, įvykiai ir nuotyčiai (2.3.2. – 3 lygis).

Mokykloje veikia 20 neformaliojo švietimo būrelių. Būrelių veiklos rezultatai pristatomi mokyklos šventėse, renginiuose. Pakankamai kryptinga veikla išsiskiria „Jaunųjų poškiečių būrelis“, savo veiklą paskyręs Antano Poškos gyvenimo tyrinėjimui ir garsinimui ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Aktyvi ir skautų veikla. „Jaunųjų ūkininkų“ būrelis kasmet sukviečia rajono mokyklų bendruomenes į renginį skirtą pasaulinei gamtos apsaugos dienai paminėti „Susijunkim su gamta“. „Jaunųjų žurnalistų būrelis“ leidžia mokyklos laikraštį „Mūsų žvilgsnis“. Mokykla aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose. Itin daug dėmesio skiriama mokyklos pasididžiavimui – kalėdinio karnavalo – renginio organizavimui. Mokinių mėgstamas, ketvirtus metus vykstantis „Nakties mokykloje“ renginys. Mokiniai dalyvauja rajoninėse, respublikinėse dalykinėse olimpiadose, konkursuose.

#### 6. Įrangos ir priemonių įvairovė ( 3.1.1. – 3 lygis).

Ugdymo procese naudojama įranga ir priemonės atitinka šiuolaikinius reikalavimus ir pagal poreikį atnaujinamos. Visų mokytojų darbo vietos kompiuterizuotos, yra įvestas plačiajuostis RAIN interneto ryšys. Mokykloje yra trys interaktyviūs ekranai ir lenta, dokumentų skaitymo kamera. Įsigytos 3D frezavimo CNC staklės. Vadovėlių poreikis patenkintas, todėl daugiau turinama šiuolaikinių priemonių bazė. Priemonių įvairovė pakankamai kryptingai plečiama kuriant edukacines erdves: įrengtas muziejus, žaidimų kambarys „Bingo“, Dailės galerija, lauko šachmatų aikštelė, gamtinių medžiagų sensorinis takas, plečiamos ugdymo galimybės, panaudojant kitų organizacijų išteklius. Vertintojai pastebi, kad potencialios įrangos ir priemonių galimybės išnaudojamos iš dalies – dažniausiai pateikčių ir vaizdų demonstravimui.

#### 7. Pastatas ir jo aplinka (3.1.2. – 3 lygis).

Mokyklos pagrindinis pastatas ir Namišių pradinio ugdymo skyriaus pastatai yra modernizuoti. Aplinka labai gražiai sutvarkyta, švari, jauki, išpuoselėta. 2016 m. mokykla tapo LR Švietimo ir mokslo ministerijos organizuoto Geriausiai tvarkomų mokyklų edukacinių erdvių apžiūros-konkurso nugalėtoja. Mokyklos interjeras kuria gerą nuotaiką bei mokinių amžiui derantį jausmą, ugdo darnos jausmą ir gerą skonį. Mokyklos estetika labai rūpinasi dailės mokytojas metodininkas B. Tuskėnas. Mokyklos antro aukšto fojė išskirtinai unikalios ekspozicijos Lietuvos valstybinė Gedimino kalno bokšto vėliava 2013 m. sausio 1 d. perduota saugoti mokyklai. Mokyklos vardui įprasminėti, koridoriaus sieną papuošta kraštiečio keliautojo, mokslininko, antropologo, vieno pirmųjų lietuvių esperantininko Antano Poškos portretu. Pamokos vyksta jaukiuose, saugiose klasėse. Kabinetai suolai atnaujinti, darbo vietų mokiniams pakanka, erdvės atitinka higienos normas. Estetiškos mokyklos erdvės stimuliuoja mokinių kūrybą, improvizaciją. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad prasta lauko sporto aikštynų būklė.

#### 8. Aplinkų bendrakūra (3.1.3. – 3 lygis).

Mokinių įtraukimas į aplinkų bendrakūrą yra tinkamas. Pirmo aukšto fojė puošia „Drugelių pieva“, antrame aukšte itin estetiškai eksponuojama Gedimino pilies vėliava. Įvairių klasių mokinių darbai eksponuojami pirmame aukšte prie technologijų kabineto, kitų aukštų koridoriuose. Valgykloje, bibliotekoje – technologijų pamokose kurtos originalios interjero detalės (laikrodis, knyga). Mokyklos teritoriją puošia mokinių pagamintos erdvinės instaliacijos (drugeliai, grybukai, besisukančios konstrukcijos), kurias kasmet patys mokiniai atnaujina, perdažo. 2017 m. mokykla tapo rajoninės akcijos „Kuriamo jaukią mokyklos aplinką“ nugalėtoja. Išskirtinę atmosferą kuria Dailės galerija, kurioje eksponuojamos mokinių darbų, profesionalių kūrėjų parodos. Pastebėtina, kad technologijų pamokose mokinių kuriamos priemonės yra kokybiškos, funkcionalios ir turi išliekamąją vertę.

#### 9. Tinkamas išteklių paskirstymas (4.1.1. – 2 lygis, išskirtas aspektas – 3 lygis).

Materialiniai mokyklos ištekliai naudojami lanksčiai ir kūrybingai. Mokyklos taryba kartą per metus supažindinama su įstaigos finansine situacija. Mokyklos finansinės ataskaitos, biudžeto ataskaitos, darbo užmokesčio vidurkiai skelbiami mokyklos interneto svetainėje. Mokyklą verta pagirti už papildomų lėšų pritraukimą įgyvendinant projektus. Taip sudaromos mokiniams galimybės įvairiapusiškiau ugdytis bendrąsias ir dalykines kompetencijas, socializuotis vasaros atostogų metu. Mokykla pritraukia rėmėjų ir 2 proc. Gyventojų pajamų mokesčio lėšų, kurios, Mokyklos tarybos sprendimu, skiriamos mokinių skatinimui, tačiau šios lėšų per paskutinius dvejus metus gerokai sumažėjo ir turi tendenciją mažėti. Žmoniškųjų ir materialinių išteklių paskirstymas mokykloje vykdomas atsižvelgiant į mokytojų ir mokinių interesus, finansiniai ištekliai skirstomi skaidriai.

#### 10. Mokyklos tinklaveika (4.2.3. – 3 lygis).

Susitikimuose su išorės vertintojais mokyklos savivaldos grupių atstovai, socialiniai partneriai teigė, kad pakankamai kryptingai plėtojami ryšiai, organizuojama bendruomeniškus

santykius kurianti veikla. Mokiniai dalyvauja miestelio bendruomenės renginiuose „Jaunimo piligrimystė“, „Antaninės ant Mūšos“. Mokykla stengiasi palaikyti ryšį su buvusiais mokiniais. Kiekvieną pavasarį jie kviečiami atvykti į tradicinį renginį „Susijunkim su gamta“ ir papasakoti savo sėkmės istorijas. Mokyklos vidinį kiemelį puošia ir simbolinę išminties prasmę kuria buvusio mokinio pagamintos akmeninės pelėdžiukų skulptūros. Mokiniai talkina tvarkydami bažnyčios aplinkas, dalyvauja religinėse apeigose. Mokykla sudaro sąlygas miestelio bendruomenei pasinaudoti sporto sale masiniams renginiams. Šiuo metu įgyvendinamas bendras seniūnijos ir mokyklos „Šimtmečio ažuoliukų giraitės“ sodinimo projektas mokyklos sode. Saločių miestelio biblioteka ir kultūros centras yra sujungti su mokyklos pastatu, todėl jų bendravimas ir bendradarbiavimas yra itin glaudus. Tinkamai skleidžiama informacija mokyklos interneto svetainėje. Pažymėtina, kad informacines publikacijas rengia mokiniai, mokytojai, vadovai.

### **Tobulintini veiklos aspektai**

1. Pamokos uždavinio formulavimas siekiant mokinio pažangos pastovumo (2.2.1., 1.2.1. – 2 lygis).

Daugumoje (63,5 proc.) stebėtų pamokų skelbtas uždavinys buvo nekonkretus, nukreiptas į veiklą, o ne į išmokimo rezultatą, nenumatytas vertinimo kriterijus. Mokytojo tikėjimas mokinio galiomis kaip stiprusis veiklos aspektas vertintojų paminėtas 15,9 proc. pamokų, o 31,7 proc. pamokų išorės vertintojai kaip tobulintiną pamokos aspektą nurodė pamatuojamo, į mokinių pasiekimus orientuoto uždavinio kėlimą. Nekonkretūs, nepamatuojami, į veiklą pamokoje orientuoti uždaviniai menkino mokinių galimybę išvelgti mokymosi prasmę konkrečioje pamokoje, teisingai įsivertinti individualią pažangą. Pamokos uždavinio, orientuoto į pamatuojamą rezultatą, formulavimas papildo tobulintiną mokyklos veiklos aspektą mokinio pažangos pastovumas (rodiklis 1.2.1.). 81 proc. pamokų kiekvieno mokinio pažanga ir pasiekimai vertinti patenkinamai arba prastai. Nepakankamai dėmesio skirta atskirų mokinių pažangos matavimui lyginant su išsikeltu mokymosi uždaviniu, vertinimo kriterijų iškėlimui, dažnai mokytojai patys apibūdino visos klasės sėkmę, retai organizavo mokinių savęs vertinimo refleksiją. Išorės vertintojai konstatuoja, kad stebėtose pamokose nefiksuotas mokymosi uždavinio įgyvendinimo lygis, trūko aiškaus pamokos apibendrinimo, todėl mokytojai neturėjo galimybių tikslingai planuoti kitos pamokos mokinių ugdymosi pasiekimų ir pažangos. Atsižvelgiant į surinktus duomenis, teigtina, kad pažangos pastovumas ir tikėjimas mokinio galiomis vertinamas kaip vienas iš tobulintinų mokyklos veiklos aspektų. Išorės vertintojai rekomenduoja, formuluojant mokymosi uždavinius pamokoje, nurodyti konkretų veiklos rezultatą, kuris padės tikslingai stebėti ir fiksuoti kiekvieno mokinio pažangos pokyčius, skiriant dėmesį pasiekimų pamokoje lyginimui su iškelto uždaviniu.

2. Mokymo metodų ir būdų įvairovė (2.2.2. – 2 lygis).

Išorinio vertinimo savaitę vyravo tradicinės (poveikio) paradigmos idėjomis grįstos pamokos, kuriose dominavo mokytojas, taikyti verbaliniai, menkai aktyvų mokymąsi skatinę metodai, tokie kaip aiškinimas, pokalbis, demonstravimas, darbas su vadovėliu, pratybomis. Geriausiai ugdymo(si) organizavimas vertintas pamokose, kurios vyko sąveikos (N=17) arba mokymosi (N=8) paradigmos kontekste – šių pamokų vertinimo vidurkiai yra 2,82 ir 3,25. Tik dešimtyje pamokų (15,9 proc.) kaip stiprųjį pamokos aspektą vertintojai fiksavo veiklą įvairovę, skatinusią mokinių aktyvumą, individualų, grupinį ir visos klasės mokymo būdą. Penkiolika kartų (23,8 proc.) po stebėtų pamokų vertintojai nurodė tobulinti veiklą įvairovę, atsižvelgiant į mokinių poreikius. Vertintojai daro išvadą, kad mokymo formų ir būdų, užduočių taikymo įvairovė yra tobulintinas mokyklos veiklos aspektas. Jei mokytojai atsižvelgdami į mokinių ugdymosi poreikius, gebėjimus, interesus, taikytų įvairesnius mokymosi būdus ir formas, juos derintų tarpusavyje, skirtų įvairias užduotis, mokiniai, įsitraukę į įvairesnes veiklas, mokiniai patirtų didesnę mokymosi džiaugsmą, darytų pažangą.

3. Vertinimo kriterijų aiškumas (2.4.1. – 2 lygis).

Išorinio vertinimo metu nustatyta, kad mokytojai pamokose stebėjo mokinių veiklą, klausinėjo juos žodžiu, gautą vertinimo informaciją fiksavo individualiomis arba visai klasei bendromis pastabomis, tačiau daugeliu atveju neišnaudotos vertinimo, kaip motyvaciją skatinančio veiksnio, galimybės – stigo išsamios vertinimo informacijos apie individualią mokinio pažangą. Be to, pažangos ir pasiekimų vertinimas retai sietas su pamokos uždaviniu. Su mokiniais retai buvo tariamasi, ko iš jų tikimasi, koks turi būti gerai atliktas darbas, kokie vertinimo kriterijai, kada ir kaip jie bus taikomi. Šios išvalgos leidžia teigti, kad vertinimo kriterijų aiškumas yra tobulintinas mokyklos veiklos aspektas. Tikėtina, kad susiejus mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimą su pamokos uždaviniu, susitarus dėl aiškių vertinimo kriterijų ir aptarus juos su mokiniais, veiksmingai taikant įvairias formuojamojo vertinimo strategijas, pagerėtų mokymo(si) kokybė ir sustiprėtų mokinių motyvacija siekti asmeninės pažangos.

#### 4. Mokyklos veiklos įsivertinimas (4.1.1. – 2 lygis).

Mokykla supranta veiklos įsivertinimo ir atskaitomybės svarbą, tačiau gilintis į įsivertinimo metodiką, nagrinėti Iqes online. It esančią informaciją nuosekliau pradėjo tik šiais mokslo metais. Veiklos įsivertinimui skiriamas dėmesys rengiant mokyklos metų veiklos analizę, Metodikos tarybos, metodikos grupių, klasių auklėtojų metų veiklos analizę, tačiau kaip ši analizė tarnauja siekiant geresnių mokinių mokymosi rezultatų nustatyti nepavyko. Mokykloje daug dėmesio skiriama įvykusių veiklų analizavimui, tačiau nėra aiškių, konkrečių, visiems priimtinių susitarimų, kaip gerinti veiklas ar pasiekimus. Suplanuotos abstrakčios neterminuotos priemonės neužtikrina laukiamų rezultatų ir mokinių, mokyklos pažangos, neigiamai veikia įsivertinimą vykdančių asmenų požiūrį į įsivertinimo procesą. Išorės vertintojų bendru sutarimu, sprendimų pagrįstumas yra šios mokyklos tobulintinas veiklos aspektas. Įvykdžius veiklos įsivertinimą, rekomenduojama mokyklai didesnę dėmesį skirti bendroms diskusijoms ir susitarimams dėl konkrečių mokinių pasiekimus gerinančių priemonių suplanavimo ir įgyvendinimo. Numačius priemones, derėtų aptarti, kokio tikimasi pamatuojamo rezultato, paskirti atsakingus asmenis dėl konkrečios priemonės įvykdymo.

#### 5. Nuolatinis profesinis tobulėjimas (4.3.2. – 2 lygis).

Išorinio vertinimo metu nustatyta, kad tik maža dalis mokytojų (13 proc.) stebėtose pamokose dirbo šiuolaikiškai. Mokykloje vykdoma ugdymo proceso priežiūra, tačiau ji nesisteninga. Mokytojai neskatinami atvirai ir konstruktyviai diskutuoti apie jų darbo poveikį mokinių mokymosi rezultatams. Pažymėtina, kad mokytojų veiklos įsivertinimo turinys labiau orientuotas į veiklų deklaravimą nei į dėmesį ugdymo kokybei pamokose. Nors dauguma gimnazijos mokytojų mokosi pasinaudodami įvairiomis galimybėmis, nustatyta, kad bendruomenei trūksta susitarimų dėl gero darbo vizijos, pagal kuriuos būtų galima įsivertinti savo veiklą ir jos rezultatus, asmenines kompetencijas ir būtinas profesinio tobulėjimo sritis. Vertinant mokytojų pastangas ir reiklumą sau, užtikrinant pamokų kokybę, galima daryti išvadą, kad mokytojų asmeninis profesinis tobulėjimas nesisteningai paremtas nuostata kuo geriau atlikti savo darbą, todėl yra tobulintinas mokyklos veiklos aspektas. Rekomenduotina mokyklos administracijai ir mokytojams, susikūrus gero darbo viziją, susiplanuoti asmeninio meistriškumo nuostatas ir kryptingai bei atkakliai jų siekti pasinaudojant įvairiomis galimybėmis: savo mokykloje su kolegomis ir mokiniais, naudojantis kolegialiais mokymosi tinklais, dalyvaujant seminaruose.